

ZÁNÍK TRESTNOSTI V REKODIFIKACI TRESTNÍHO PRÁVA A PROBLÉMY S TÍM SPOJENÉ

JAN SÝKORA

Masarykova univerzita, Právnická fakulta, Česká republika

Abstract in original language

Rekodifikace trestního práva z autorského kolektivu pod vedením Pavla Šámala nově nastoluje pohled na společenskou nebezpečnost některých jednání a některá jednání tak byla ze zájmu trestního práva přirozeně i vyňata. Tento příspěvek si klade za cíl zmapovat rozsah a podobu těchto změn, při nichž dochází ke změně trestní politiky, a následně zhodnotit teoretické i praktické problémy s tím spojené.

Key words in original language

Zánik trestnosti, rekodifikace, trestní zákoník, diskontinuita.

Abstract

Recodification of criminal law in the Czech republic constitutes changed attitude to menace to society of some criminally relevant conducts and some of them were even exempted and are no longer according to the new Penal Code punishable. This paper is intended to scrutinize not only the extent and forms of these alterations that express the change of criminal law policy but very tangible problems in the actual criminal justice as well.

Key words

Recodification, criminal law, penal code, abolishment, punishability, culpability.

Rekodifikace trestního práva z autorského kolektivu pod vedením Pavla Šámala, která vstoupila v účinnost 1. ledna 2010, přirozeně nebyla přijata přesně v podobě, v jaké byla předložena k projednání vládě a v jaké byla vládou předložena k projednání Parlamentem ČR. V předloženém návrhu byly provedeny četné změny, přičemž odhodlanost legislativních aktérů hájit z nejrůznějších důvodů tu či onu podobu řešení problematiky byla značně oslabena předchozím neúspěšným pokusem o projednání, tedy zamítnutím tisku č. 744 v Senátu a posléze i v Poslanecké sněmovně ve volebním období 2002 - 2006. Výsledek je tak jako vždy kombinací systematického zpracování a více či méně nesystematických pozměňovacích návrhů, což zejména v případě stěžejní kodifikace celého právního odvětví nutně přináší četné na první pohled nerozpoznané teoretické i praktické problémy.

Nástup účinnosti nové úpravy se projevil v otázce změny předpokladů uplatnění trestní represe v konkrétních skutkových podstatách poměrně mírně, neboť trestní zákoník v tomto ohledu nepředstavuje výraznou diskontinuitu¹. Přesto trestní zákoník nově nastoluje pohled na společenskou nebezpečnost některých jednání, když některá tak byla ze zájmu trestního práva přirozeně i vyňata, zejména ve prospěch méně intenzivní přestupkové či kárné represe. Svůj relativně krátký, avšak poměrně intenzivní právní život ještě i v současnosti vedou také přechodná ustanovení nové úpravy, zejména pro nás nejzajímavější § 419. Ostatní otázky aplikace nového trestního zákoníku přirozeně zanedlouho tuto problematiku zcela zastíní, nicméně se tak stane až s odstupem času z důvodu větší či menší prodlevy mezi spácháním trestného činu a následnými úkony a fázemi trestního řízení, popř. též délkou jejich samotného vyřizování. V této stati se budu věnovat některým problémům, které v praxi představují největší penzum problémů, spojených se změnou úpravy trestního práva hmotného v podmínkách české trestní justice.

Změny v pohlížení na trestnost konkrétních jednání nastaly v několika ohledech. Jednou z forem je zmírnění požadavku na subjektivní stránku trestného činu, při níž se nově vyžaduje forma úmyslného zavinění². Rovněž došlo v § 16 odst. 2 trestního zákoníku (dále jen "tr. zákoníku") k další diferenciaci nedbalosti, kdy je pro některé nedbalostní trestné činy nadále vyžadována intenzita porušení náležité opatrnosti taková, že dosahuje *nedbalosti hrubé*, ať již úmyslné či neúmyslné.

Dále zaniká trestnost ohledně výše způsobené škody tam, kde došlo v kvalifikačním znaku ke stanovení její vyšší hranice a pachatel svým jednáním již nesplní podmínku žádného z odstavců, nebo byla výše škody jako kvalifikační znak vůbec nově ustanovena. Taková situace nastává např. v případě tr. činů poškození a zvýhodnění věřitele podle § 222, resp. § 223 tr. zákoníku a pytláctví, jehož § 304 oproti původnímu § 178a tr. zákona obsahuje podmínku způsobení škody nikoliv nepatrné³. Rovněž jde

¹ Zákonodárce se nicméně důvodové zprávě k trestnímu zákoníku ideově i obsahově diskontinuity oprávněně dovolává, neboť došlo rozsáhlým úpravám zejména jednotlivých skutkových podstat směrem k větší diferenciaci skutkových okolností jednání.

² Např. z pojetí tr. činu ohrožení pod vlivem návykové látky dle § 274 tr. zákoníku, které oproti § 201 tr. zákona již nedbalostní formu neobsahuje. Narozdíl od některých opačných hlasů se nedomnívám, že by toto zmírnění mohlo vést k problémům při stíhání řidičů pod vlivem alkoholu a jiných psychoaktivních látek, neboť problematika tzv. zbytkového alkoholu je všeobecně známá a pachatel bude jen obtížně přesvědčovat soud o tom, že tento ohrožovací trestný čin nespáchal alespoň v úmyslu nepřímém.

³ K tomu je možno poznamenat v souladu s nářky zájmových rybářských organizací, že takto zpoza zorného pole trestní represe vyklouzne většina pachatelů nepovoleného odlovu, neboť hranici škody 5.000 Kč se podaří překročit prakticky jen při výlovu části rybníka nebo použití nedovolených způsobů rybolovu, např. elektrickým proudem, jak předpokládá odst. 2. U § 304 tr. zákoníku nastala další změna nahrazením slova "loví" slovem "uloví", avšak nepochybně bude lze i nadále kvalifikovat nepovolený lov alespoň jako více či méně kvalifikovaný pokus takového trestného činu.

o situace dalších změn v objektu trestného činu, např. vypuštění kvalifikačního znaku spáchání v rámci organizované skupiny v § 263 odst. 2 tr. zákoníku (*Porušení povinností při vývozu zboží a technologií dvojího užití*), přidání znaku kvalifikovaného zásahu *nikoliv nepatrně* u tr. činů porušování průmyslových resp. autorských práv (§ 269 resp. § 270 tr. zákoníku) nebo vypuštění části hypotézy u § 318 tr. zákoníku, kde oproti § 107 tr. zákona již není vypočten stupeň utajení *důvěrné*. V případě nové úpravy tr. činu *Neoprávněného užívání cizí věci* podle § 207 tr. zákoníku zde oproti § 249 odst. 2 tr. zákona již není vedle znaku způsobení značné škody již není uveden jiný *zvláště závažný následek*.

Konečně jde o situace, kdy trestnost typového jednání zaniká zcela, jako je tomu nahrazení tr. činu dle § 180d tr. zákona ustanovením § 337 odst. 1 písm. a) tr. zákoníku s podstatně užší hypotézou (viz dále) nebo vypuštění tr. činu podle § 154 odst. 2 tr. zákona⁴.

V ještě více případech dochází k přesunu jednání odsouzeného z odstavců s vyšším stupněm kvalifikace do stupně nižšího či do základní skutkové podstaty, zejména v závislosti na výši způsobené škody, jako např. v případě § 283 tr. zákoníku⁵, který tak oproti § 187 tr. zákona nově stanovuje pro odst. 2 a 3 v případě spáchání proti nezletilé osobě. V těchto případech bude přicházet v úvahu spíše poměrné zkrácení výše uloženého trestu, neboť základní skutková podstata zůstane takovým jednáním naplněna vždy.

Situace zániku trestnosti doplňují v systému trestního práva hmotného i situace zániku trestní odpovědnosti konkrétního pachatele za jinak i nadále trestný čin. Přelom v tomto ohledu přináší změna v předpokladech přerušení promlčecí doby, upravená v § 34 odst. 4 tr. zákoníku, která za úkony, způsobující přerušení běhu promlčecí doby, výslovně považuje jen zde uvedenou a velmi úzkou množinu úkonů trestního stíhání. Soudy se v této otázce více přiklánějí k tomu, že zanikla-li podle nového ustanovení o promlčení trestní odpovědnost pachatele, ačkoliv by se na něj jinak kvůli době spáchání jednání vztahovalo podle § 2 odst. 1 tr. zákoníku užití dříve platného trestního zákona, je pro pachatele v konečném důsledku nejpříznivější užití právě tr. zákoníku⁶ a to zejména s odůvodněním, že

⁴ *Kdo hrubě urazí nebo pomluví státní orgán při výkonu jeho pravomoci nebo pro tento výkon, bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok nebo peněžitým trestem.*

⁵ Dále např. u trestných činů krádeže, zpronevěry, podvodu, pojistného podvodu.

⁶ Tedy i pokud je podle dříve platného tr. zákona za daný trestný čin stanoven mírnější trest. V takové věci 2 T 142/2006 Okresního soudu v Teplicích však bude dle mých informací ještě rozhodováno o stížnosti pro porušení zákona Nejvyšším soudem. V obdobné věci bylo již pravomocně rozhodováno Krajským soudem v Ústí nad Labem ve sp. zn. 7 To 102/2010.

promlčení trestní odpovědnosti představuje i nadále hmotněprávní institut a jako takový tvoří součást kodifikace trestního práva, kterou je třeba aplikovat podle § 2 odst. 1 tr. zákoníku důsledně.

Pozornost složek justice si nicméně vysloužila především problematika okolo změny v pojetí tr. činu krádeže v původním § 247 tr. zákona a vypuštění § 180d tr. zákona. Například dopisem, adresovaným Ministerstvem spravedlnosti předsedovi Krajského soudu v Ústí nad Labem⁷, bylo uloženo dotčeným soudům prvních instancí věnovat pozornost právě jen těmto dvěma situacím zanikající trestnosti. Tomu se nelze divit, neboť ostatní z výše zmíněných situací jsou nesrovnatelně méně frekventované a nevyžadují tak detailní zkoumání popisu jednání a dalších informací v odsuzujícím výroku konkrétních rozhodnutí, jak tomu je zejména v případě krádeží u recidivujících osob⁸.

Ohledně v tomto dopisu provedeného výčtu právních následků vypuštění smyslu **§ 180d tr. zákona** z nového kodexu lze souhlasit se závěrem, že část situací bude nadále pokrývat alespoň § 337 odst. 1 písm. a) tr. zákoníku, nikoliv však už se závěrem, že „trestné bude i nadále jednání, kdy dojde k odnětí řidičského oprávnění podle příslušných předpisů v důsledku dosažení dvanácti bodů, aniž by bylo vydáno rozhodnutí“. V české odborné literatuře je dostupné fundované pojednání⁹, které se věnuje jednotlivým situacím, pro něž je společné, že podle současné úpravy pachatel nemá řidičské oprávnění, kdy je třeba zvážit jejich trestnost podle uvedeného ustanovení tr. zákoníku. Ohledně dosažení dvanácti bodů se uplatní postup podle § 123c odst. 3 zákona č. 361/2000 Sb., kde však, jak připomíná autor článku i další hlasy pracovníků justice, nejde o totožný způsob ztráty řidičského oprávnění jako v § 94 tamtéž, kde je upraven onen institut *odnětí*, o němž zřejmě § 337 odst. 1 písm. a) tr. zákoníku hovoří. Po dosažení dvanácti bodů totiž řidič svého oprávnění *pozbyvá* bez dalšího rozhodování uplynutím zákonné lhůty poté, co mu úřad tuto skutečnost písemně oznámí,

⁷ Č. j. 356/2009-OD-ORG ze dne 16. 10. 2009. Přičemž předpokládám, že obdobný text obdržely i ostatní Krajské soudy v ČR.

⁸ Podle mého praxí podloženého odhadu trvá soudci v trestním senátu na soudě, kde obvyklý počet jemu přidělených sp. zn. v každém roce činí 300, 2 až 4 pracovní dny jen projití v úvahu připadajících případů, kde došlo k odsouzení za § 247 odst. 1 písm. (e), § 180d a § 178a tr. zákona. Míněno samozřejmě pouze na základě elektronické evidence v informačním systému pro okresní soudy (ISAS), nikoliv fyzickou kontrolou spisů. Případy dalších v úvahu připadajících odsouzení za změnami dotčená ustanovení se již obvykle u každého soudu celkově počítají v řádu jednotek až desítek a jejich kontrola je již otázkou chvíle.

⁹ Kněžíněk, J. K maření výkonu úředního rozhodnutí řízením bez řidičského oprávnění podle nového trestního zákoníku. In Trestněprávní revue, ročník 2009, č. 7, str. 197 až 201. V souladu s tím je i Návrh stanoviska Nejvyššího soudu, rozeslaný pod sp. zn. Tpjn 302/2010.

což mu zákon ukládá učinit neprodleně. Dlužno podotknout, že ani tento názor nemá pouze své zastánce a lze se setkat s argumentací jazykově-systematickou a historicko-teleologickou ve prospěch dovození trestní odpovědnosti i pro řidiče tzv. vybodované¹⁰.

V intencích této argumentace však nepovažuji rozhodnutí podle § 123c odst. 3 zákona č. 361/2000 Sb. za správní rozhodnutí, byť ve smyslu materiálním. Podle mého názoru nelze k opačnému závěru dospět ani tak, že za ono *zakazující rozhodnutí* může být považováno poslední rozhodnutí o spáchání přestupkového jednání, na základě něhož bylo dosaženo hranice dvanácti bodů. Na základě takto krkolomného výkladu jistě nelze dospět k vyvození trestní odpovědnosti pachatele, zvláště v případě nově zavedené ryze formálně posuzované trestní odpovědnosti. J. Kněžínek podle mého názoru správně argumentuje nepřijatelností extenzivního výkladu rozsahu trestní represe, tedy v neprospěch obviněného. A rovněž správně poukazuje na to, že jelikož dvanácti bodů může dosáhnout i osoba, která nikdy řidičské oprávnění nezískala, nelze pro ni stanovit režim natolik odlišný a mírnější oproti osobě, která řidičské oprávnění dosažením dvanácti bodu pozbyla. Asi ani není třeba blíže rozvádět to, co už autor článku nepovažoval ani za nutné zmiňovat, a sice že společenská nebezpečnost řízení bez řidičského oprávnění je mnohem vyšší, pokud ji spáchá osoba, která kvalifikační předpoklady pro jeho vydání nesplnila vůbec nikdy a její jednání tak současně některými rysy směřuje do skutkové podstaty trestného činu obecného ohrožení. Zvýhodnění takové osoby před osobou, která alespoň v minulosti kvalifikační předpoklady splnila, by bylo po stránce společenské nebezpečnosti velmi nežádoucím právním závěrem, vyvažujícím i nerovnosti tímto přístupem naopak založené¹¹. Pro úplnost dodejme, že autor dospívá výkladem k závěru, že odnětím řidičského oprávnění jsou taxativně míněny pouze situace podle § 93 a § 94 odst. 1 z. č. 361/2000 Sb., když užití pojmu „*zákaz rozhodnutím soudu nebo jiného orgánu veřejné moci*“ v praxi problémy nečinilo podle § 171 tr. zákona a nebude je tedy pravděpodobně činit ani nyní.

Pod shora uvedené případy typově obtížně podřaditelnou je pak situace okolo **přečinu krádeže** podle § 205 odst. 2 tr. zákoníku, neboť zde vyjádřený důsledek omezení rozsahu skutkových znaků tr. činu recidivující krádeže v hypotéze nabytí kontur, které podle všeho nebyly anticipovány ani samotným zákonodárcem. Původním záměrem mělo být pouze vyloučit trestnost zpětnosti, dané odsouzením nebo vykonáním trestu v posledních třech letech, pokud byla vztažena rovněž pouze k této situaci, tedy podle § 247 odst. 1 písm. e) tr. zákona, neboť trestní represe pachatelů krádeže

¹⁰ Černý, P. K trestnosti tzv. vybodovaných řidičů po 1. 1. 2010. In Trestněprávní revue, ročník 2010, č. 3.

¹¹ Viz argumentace in Černý, P., cit. d.

bez ohledu na výši způsobené škody se zdála být příliš přísnou. Zároveň ale došlo ke zpřísnění trestu u zpětnosti v ostatních případech (§ 205 odst. 2 tr. zákoníku). Přijaté řešení představuje hned několik zásadních problémů, jejichž způsobení zcela zjevně nelze dávat za vinu původním autorům kodexu, neboť obsahuje rukopis nefalšovaného legislativního amatérství, typického pro proces parlamentního projednávání populisticky vděčné tematiky. Problematika nové úpravy tr. činu krádeže byla již poměrně vyčerpávajícím způsobem zpracována jiným autorem¹², soustředím se proto pouze na otázku, která má zásadní dopad na pojednávanou problematiku.

Poměrně nečekaný následek má vlastní legislativně technické zpracování speciální zpětnosti. Pomíjím paradoxní otázku toho, že u zpětnosti krádeže v případě, kdy trestnost nezaniká, byla bez ohledu na výši způsobené škody trestní represe zesílena, zatímco zpětnost krádeže, navázané na předchozí zpětnost, již jako trestný čin posuzována nebude, bez ohledu na její četnost (s výjimkou kvalifikace jako pokračující trestný čin). Pro mnohé překvapivým výsledkem jazykového a systematického interpretačního postupu je totiž závěr, že díky užití výrazu „za čin uvedený v odstavci 1“ namísto zaužívaného a hojně převzatého spojení „za takový čin“ je třeba opustit pravidlo, že krádež formou zpětnosti lze vztáhnout i k tr. činu loupeže¹³, která přesto i nadále ze systematického hlediska představuje k trestnému činu krádeže skutkovou podstatu speciální. V soudní praxi je tak třeba se smířit se situací, kdy je pachatel předchozí loupeže dle § 234 tr. zákona, nezřídka kvalifikované v odstavci 2, propouštěn z výkonu trestu za krádež podle § 247 odst. 1 písm. e) tr. zákona, zatímco pachatel předcházející společensky podstatně méně nebezpečné krádeže podle § 247 odst. 1 tr. zákona svůj trest vykonává ve zbytku i nadále.

S tím rovněž úzce souvisí otázka, která rozděluje justici na dva tábory. Na ty, kteří v otázce zachování trestnosti jednání zkoumají trestní minulost pachatele jako celek, bez ohledu na výčet odsouzení, kterými bylo v odsuzujícím rozsudku odůvodněno uznání viny pro písm. e). A pak na ty soudce, kteří trvají na doslovném znění odsuzujícího rozsudku a v případě, že v něm chybí odsouzení, díky kterému by jinak trestnost spáchaného činu byla zachována, vyslovují se pro zánik trestnosti a důsledky s tím spojené. Nelze vyloučit, že se v praxi objeví ještě kompromisní hlasy, volající po tom, že situaci může zvrátit zmínka o odsouzení za krádež s jiným ze speciálních znaků odst. 1, obsažená alespoň v odůvodnění rozsudku. Nejvyšší soud se prozatím¹⁴ staví k problematice podle názoru, prezentovaného zde jako druhého v pořadí, tedy že pouze výroková část

¹² Říha, J. Nové pojetí trestného činu krádeže. In Trestněprávní revue, ročník 2009, č. 10, str. 291 až 299.

¹³ Byť i v tomto byla praxe jednotlivých soudních senátů nejednotná.

¹⁴ Návrh stanoviska Nejvyššího soudu, rozeslaný pod sp. zn. Tpjn 302/2010.

odsuzujícího rozhodnutí je závazná, jen tu lze napadnout odvoláním a není-li ve skutkové větě zmíněno jiné odsouzení, než podle § 247 odst. 1 písm. e) (popř. § 234 odst. 1) tr. zákona, trestnost jednání zaniká a je třeba o ní rozhodnout ve smyslu § 419 tr. zákoníku.

Osobně mám za to, že chybějící zmínka o odsouzení pro jiný trestný čin krádeže, než podle písm. e), nemůže odůvodnit vyslovení zániku trestnosti spáchaného jednání. Ačkoliv jde o výrokovou součást rozsudku, kterým se konstatuje splnění hmotně právních podmínek pro vyslovení trestnosti pachatelova jednání, má tato povinnost soudu stále spíše charakter procesního pravidla, spočívajícího v náležitostech vyhotovení výroku a odůvodnění rozsudku. Výčet náležitostí rozsudku ve výroku o vině podle § 120 odst. 3 tr. řádu ostatně takto specifický není a závisí pak i na hmotně právních normách trestního práva, jak budou jeho ustanovení vyplněna¹⁵. Ideálním postupem, zejména v případě, že odůvodnění rozsudku obsahuje úplnější výčet předchozích tr. činů krádeží pachatele, by podle mého názoru mohlo být předchozí provedení opravy rozsudku ve smyslu § 131 tr. řádu. Tedy zejména pro případ, kdy lze dovodit, že tato informace měla být jeho součástí z toho důvodu, že byl takto ústně vyhlášen, popř. alespoň ústně odůvodněn. Volba soudce při výběrovém výčtu vztahujících se předchozích odsouzení v písemném vyhotovení rozsudku nemá obvykle žádný význam z hlediska materiálních předpokladů trestnosti, nebo přinejlepším může tento výběr jen sestupně odrážet společenskou závažnost předchozí takové trestné činnosti. Opačný výklad nás nutně staví do situace, kdy bude pachatel s vyšší frekvencí trestné činnosti obvykle zvýhodněn před pachatelem třeba jen dvou trestných činů, a to pouze z důvodu potřeby učinit trestní rozsudek stručným - tedy nevyjmenovávajícím veškeré právně relevantní eventualy souvztažností mezi jednotlivými trestnými činy - ale pouze jejich nejnutnější množství.

Otázku v souvislosti s **poměrným krácením trestů** vyvolalo především jejich rozlišování podle toho, zda byly uloženy na základě jednočinného, nebo vícečinného souběhu (zejm. nestejnorožého). Senáty některých krajských soudů zastaly stanovisko, že ustanovením § 419 tr. zákoníku je v případě úhrnného a souhrnného trestu míněna pouze situace souběhu vícečinného, neboť výraz *čin* považují za synonymum pojmu *skutek*¹⁶. Takové situace nastávají při souběhu trestného činu podle § 180d tr. zákona a § 171 odst. 1 písm. c) tr. zákona, který je i nadále trestný podle § 337 odst. 1 písm. a) tr. zákoníku.

¹⁵ Srov. rozh. NS ČR 5 Tdo 944/2003 ze dne 27. 8. 2003, podle něhož ve výrokové části rozhodnutí není nutno uvádět údaje o spolupachatelství dle § 9 odst. 2 tr. zákona. Tímto příkladem se snažím podpořit tvrzení, že součástí výroku rozsudku nemusí být veškeré myslitelné právní souvislosti, aniž by tamní absencí ztrácely právní význam pro posouzení trestnosti a potrestání pachatele.

¹⁶ Taktéž k § 419 i v Šámal, P. a kol. Trestní zákoník II. § 140 až 421. Komentář. 1. vyd. Praha: C.H.Beck, 2009.

Takový výklad byl ale podle mého mínění spíše zbožným přáním úspory práce nad nenadálou agendou, než-li odrazem zásad pro ukládání trestů. Je sice pravdou, že při ukládání trestu za více trestných činů se uplatňuje především zásada *absorpční*, nicméně zároveň se uplatní i zásady *asperační* a *kumulativní*¹⁷. Nejvyšší soud dospěl ke stejnému závěru¹⁸ na základě výkladu spojení „čin, který není trestným činem podle tohoto zákona“ a rovněž dovozuje, že § 419 tr. zákoníku se vztahuje jak na vícečinný, tak na jednočinný souběh trestných činů. Z toho důvodu je třeba podrobit detailnímu zkoumání jednotlivé skutky v odsuzujícím rozhodnutí a dalších rozhodnutích, která jsou s ním ve vztahu souhrnného či společného trestu. A následně znovu v plném rozsahu rozhodných skutečností zvážit výši trestu pro skutky, pro něž byl pachatel odsouzen a je trestán, tentokrát ovšem již na základě menšího počtu sbíhajících se trestných činů. Množinu osob ve výkonu trestu, které měly být k 1. 1. 2010 propuštěny na svobodu¹⁹ bylo předem obtížné určit, neboť otázku, zda ke dni veřejného zasedání již odsouzený vykonal tu část trestu, která by mu zůstala i po případném poměrném pokrácení trestu, musel rozhodnout až příslušný soudce.

V souvislosti s výkladem § 419 tr. zákoníku se rovněž lze setkat s názorem²⁰, že výraz *čin* je třeba vykládat nikoliv jako jednání, ale jako trestný čin ve smyslu tr. zákona. Takový výklad by mohl přinést odlišný pohled na některé situace zániku trestnosti, konkrétně výrazným zmenšením množiny zánikem trestnosti dotčených situací. Takový výklad nicméně považují za nesprávný, zejména s ohledem na systematický a jazykový výklad tr. zákoníku, který používá výraz *čin* i na jiných místech ve smyslu *jednání* a jde tak pouze o terminologickou nedůslednost zákonodárce. Autorovi tohoto názoru je nicméně možno dát za pravdu, že soudy ne vždy postupují zcela důsledně a ne ve všech případech z úřední povinnosti rozhodují o nevykonání trestů, zejména jde-li o některé výše zmíněné, ale relativně méně časté situace, které lze zjistit až podrobnou revizí všech odsouzení za daný trestný čin. Zde se mnohdy uplatní až bdělost ze strany státního zastupitelství či odsouzeného, který si sám návrh podá.

Nejednotnost soudů se projevila i v otázce, zda se ustanovení § 419 tr. zákoníku vztahuje i na tresty, uložené před 1. 1. 2010, ale pravomocné až

¹⁷ Šámal, P. a kol. Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář. 1. vyd. Praha: C.H.Beck, 2009. Str. 499.

¹⁸ Byť zatím pouze v podobě návrhu stanoviska, rozeslaného pod sp. zn. Tpjn 302/2010.

¹⁹ Ať již z důvodu nevykonání trestu nebo poměrného zkrácení s nárokem na okamžité propuštění.

²⁰ Ve věci Okresního soudu v Teplicích 3 T 213/2007, kde státní zástupce podal stížnost proti rozhodnutí soudu o nevykonání trestu, uloženého za trestný čin podle § 187a odst. 1 tr. zákona, přičemž pachatel přechovával množství látky, nesplňující ve smyslu nařízení vlády č. 467/2009 Sb. potřebné větší než malé množství.

po tomto datu. I zde Nejvyšší soud vyjadřuje (byť zatím nezávazně) stanovisko²¹, že rozhodující je okamžik vyhlášení odsuzujícího rozhodnutí, nikoliv nabytí právní moci.

Vedoucí pracovního kolektivu P. Šámal prezentuje řešení, vyčerpané v jediném § 419 tr. zákoníku, jako záměrně zvolenou alternativu oproti více či méně vyčerpávající baterii kazuistických ustanovení. Je otázkou, nakolik se ukáže přijatá minimalistická koncepce řešení přechodných otázek, spojených s rekodifikací odvětvového kodexu, výhodnou a správnou. Jak posoudit všechny aspekty výhodnosti té či oné zákonné úpravy pro pachatele již zřejmě další závažnější problémy činit nebude, jakkoliv jde v každém jednotlivém případě o otázku komplexní a zatěžující. Ve fázích vykonávacího řízení pak nezbyvá než doufat, že ustanovení § 419 tr. zákoníku a základní zásady budou pro řešení všech dalších problémů dostatečnou oporou. Dosavadní nejednotnost soudů v nastíněných otázkách však naznačuje, že zákonodárcův optimismus v jednoznačnost tohoto ustanovení bude českou trestní justici stát značné úsilí.

Výkladem se rovněž dostáváme k otázce **procesních souvislostí** rozhodování o výkonu trestů²² v souvislosti se zánikem trestnosti.

Způsob rozhodování o upuštění resp. krácení trestů není sám o sobě problematickým, neboť dnem 1. 1. 2010 se opět uplatnilo jinak spící přechodné ustanovení § 465 tr. řádu. V případě upuštění od výkonu trestu rozhoduje soud, který ve věci rozhodoval v prvním stupni a to v senátních věcech v neveřejném zasedání²³. Problém s přípravou rozhodnutí, které se v době vydávání před 1. 1. 2010 ještě nemohlo opírat o účinnou úpravu, přestože bylo třeba urgentně propustit zánikem trestnosti dotčené odsouzené z výkonu trestu odnětí svobody, vyřešila justice operativně ve spolupráci s Vězeňskou službou ČR tak, že příslušné listiny, ze strany soudců i dozorců státních zástupců postdatované (sic!), z jednotlivých soudů centrálně svezla a následně dne 1. 1. 2010 dopoledne rozvezla do jednotlivých věznic, aby do večera téhož dne mohlo dojít k propuštění dotčených osob na svobodu.

V případě poměrného krácení trestu úhrnného a souhrnného rozhoduje rovněž soud, který ve věci rozhodoval v prvním stupni, ale podle § 465 odst. 2 tr. řádu v zasedání veřejném. Konání veřejných zasedání mohlo pro některé soudy, potýkající se s nedostatkem jednacích síní a vyhrazených dnů, představovat závažný organizační problém, zejména pokud se

²¹ Opět jde o Návrh stanoviska Nejvyššího soudu, rozeslaného pod sp. zn. Tpjn 302/2010.

²² V otázce vlastní trestnosti je přirozeně rozhodujícím pravidlem zásada, upravená v § 2 odst. 1 tr. zákoníku.

²³ Srov. § 240 tr. řádu.

s přípravami na tuto specifickou agendou nezapočalo s velkým předstihem. Rovněž předváděcí kapacity eskort VS ČR bývají běžným rozvrhem jednání před soudy omezené.

Závěr

Toliko k zániku trestnosti u nejčastěji frekventovaných trestných činů. V případě některých dalších záměrných zákonodárcových formulačních změn, zejména těch, které na první pohled redukují výčet některých okolností, je případný zánik trestnosti spáchaného jednání otázkou o mnoho složitější. Nejen, že v takovém případě je třeba znovu podrobit analýze popis spáchaného skutku, ale rovněž je třeba nové ustanovení patřičně vyložit. P. Šámal nad úpravou nového trestního zákoníku nešetří optimismem ohledně záměrnosti každé přijaté formulační změny, směřující navíc k výraznému zlepšení. Přesto je třeba brát takový optimismus s rezervou s ohledem na dvě skutečnosti.

Tou první je problém jednoznačnosti výkladu nového ustanovení, které bylo změněno na základě judikatorního výkladu dříve nejednoznačného ustanovení. Je totiž otázkou, zda se legislativně technicky podařilo kompletně a neproblematicky transponovat judikované řešení do právní úpravy, neboť původní judikatura přijatou změnou obvykle ztrácí svou závaznost a nebude ji možno nadále užívat k doplnění případných dalších „mezer v právu“.

Další skutečností je, že jakkoliv se P. Šámal zhostil výtečně svého úkolu reprezentovat nový kodex vlastní pilnou pedagogickou prací na tematických seminářích pro orgány činné v trestním řízení, kde trpělivě osvětluje možné teleologické hledisko v úvahách zákonodárce, takto nabídnutý výklad stojí až na samém konci teoretické hierarchie interpretačního procesu platného práva²⁴. Jím projevený názor je jistě výraznou pomocí autoritě právo aplikující, nicméně stále představuje pouze "kolegiální radu". Přitom je dále třeba odlišit autorský výklad od skutečně přijaté důvodové zprávy, skrze niž teprve svou vůli projevil skutečný zákonodárce - Parlament ČR. Ta bohužel již při letmém pohledu obsahuje nesoulad textu se skutečným zněním a dokonce i číslováním přijatého kodexu, neboť neprošla korekcí po přijetí pozměňovacích návrhů a přečíslování. Zůstává tak současně vedle své právně interpretační úlohy němým svědkem chaotického legislativního přístupu v ČR.

V této souvislosti mám například obavy z řešení, přijatého v § 345 odst. 1 tr. zákoníku, které se vztahuje na křivé obvinění bez podmínky úmyslu pachatele přivodit obviňovanému trestní stíhání. Důvodová zpráva

²⁴ Srov. Telec, I. Metodika výkladu právních předpisů (Právně hermeneutická technika). Brno: Karbo, 2001, s. 28.

ke kodexu vysvětlení záměru neobsahuje, neboť návrh vzešel z dílny Ústavně právního výboru²⁵. Mohu jen hádat, co přesně bylo v tomto případě úmyslem zákonodárce a jak se to slučuje s přijatou zásadou subsidiarity trestní represe, každopádně tento tr. čin představuje především speciální skutkovou podstatu k ustanovení § 184 tr. zákoníku²⁶ (*Pomluva*), čemuž odpovídá i odstupňování trestní sazby. Jediné, co tak stojí mezi variantou občanskoprávní žaloby a trestního stíhání, bude právě kodifikovaná zásada subsidiarity trestní represe (§ 12 odst. 2 tr. zákoníku).

Závěrem lze příznačně doplnit, že v mezi politickými stranami existuje vícero ohnisek iniciativy, zvažujících návrat k trestnosti jednání podle současného § 180d tr. zákona a rovněž korekci znění § 205 tr. zákoníku s ohledem na nejen výše zmíněné problémy, ale především problémy spojené s nesystematickou koncepcí těchto trestných činů ve vztahu k příbuzným skutkovým podstatám, z nichž by při aplikaci vznikaly v budoucnu další četné a teoreticky jen obtížně řešitelné problémy²⁷.

Literature:

- Černý, P.: K trestnosti tzv. vybodovaných řidičů po 1. 1. 2010. In *Trestněprávní revue*, ročník 2010, č. 3
- Kněžínek, J.: K maření výkonu úředního rozhodnutí řízením bez řidičského oprávnění podle nového trestního zákoníku. In *Trestněprávní revue*, ročník 2009, č. 7
- Říha, J.: Nové pojetí trestného činu krádeže. In *Trestněprávní revue*, ročník 2009, č. 10
- Šámal, P. a kol.: *Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář*. 1. vyd., Praha: C.H.Beck, 2009

²⁵ Usnesení č. 101 ze dne 19. 6. 2008.

²⁶ Ostatně i sám trestný čin pomluvy se v kodexu ocitnul až pozměňovacím návrhem, když v předloze bylo počítáno s jeho vypuštěním. Již současně účinná úprava tr. činu pomluvy je terčem kritiky pro neslučitelnost s rozvinutou demokratickou občanskou společností. Nově přijaté řešení současný stav konzervuje a dále specifikuje, což může podle mého názoru naopak ještě více oslabit uplatnění zásady subsidiarity trestní represe, neboť zákonodárce zde jasně deklaruje svůj úmysl zachovat trestnost takového jednání a speciální skutkovou podstatou vyjadřuje, že toto jednání nepovažuje za okrajovou problematiku a čistě za prostředek ultima ratio ochrany tohoto společenského statku. S takovým interpretačním výsledkem pak kontrastuje fakt, že v případě obdobného "verbálního" tr. činu v § 154 odst. 2 TZ došlo k jeho vypuštění bez náhrady.

²⁷ V podrobnostech opět odkazuji na Říha, J., op. cit. a Kněžínek, J., op. cit.

- Šámal, P. a kol.: Trestní zákoník II. § 140 až 421. Komentář. 1. vyd.,
Praha: C.H.Beck, 2009
- Telec, I.: Metodika výkladu právních předpisů (Právně hermeneutická
technika), Brno: Karbo, 2001

Contact – email

77092@mail.muni.cz